

Povodne ako sme ich nepoznali

Máj 2010. Počiatková nádej o dobrej úrode sa už po niekoľkých dňoch mení na beznádej. Stáročiami overené pravidlo „studený a vlhký máj – v stodole raj“ tentoraz platí prestáva. Vodou nasiaknutá zem už ďalšiu vlahu prijímať nedokáže. No zo zatiahnutej oblohy sa to valí a valí, sťahy za biblickej potopy sveta. Štatistiky meteorológov na konci mesiaca prezrádzajú, že z 31 májových dní sme od dažďa boli ušetrení len 4 dni. Ani krátke vyjasnenie však nádej nedáva, pretože prichádza ďalšia povodňová vlna, ktorá skazu dokonáva.

Rozliaty Hornád v Čani 6. 6. 2010

Bilancia je otrasná. Desiatky úplne zničených domov s ich bezmocnými a zúfalými majiteľmi, stovky domov a ďalších budov poškodených, podmyté a potrhané cesty, spadnuté mosty, pretrhnuté hrádze a tisíce hektárov zaplavenej pôdy, ktorá už nevydá tohtoročnú úrodu. Obce, mestá, poľnohospodári, lesníci, vodohospodári a postihnutí občania vyčíslujú svoje škody (júl 2010). Suma je závažná, 730 miliónov eur! Mimochodom, takmer toľko sa malo za posledných 10 rokov vložiť do protipovodňových opatrení na Slovensku.

Hľadanie vinníkov

Starostovia niektorých obcí ukazujú prstom na vodohospodárov, že nevykonali dostatočné protipovodňové opatrenia. Vodohospodári sa bránia, že štát im na to nedal peniaze a občianski aktivisti kritizujú celkovú filozofiu protipovodňovej ochrany s tvrdením, že vodu je potrebné v krajine zadržiavať. Vraví sa, že po bitke je každý generálom. Najdôležitejšie je však to, že nová vláda sa práve túto problematiku po tohtoročných povodniach rozhodla prioritne zaradiť aj do svojho programového vyhlásenia.

Vyliaty Laborec v k. ú. Kochanovce

Hľadanie spoločných riešení

Na to, aby sa na riešenie protipovodňových opatrení prijali aj účinné prostriedky, je však nevyhnutne potrebná úzka spolupráca všetkých zainteresovaných strán. Treba sa však zbaviť izolovanosti a prehĺbiť vzájomnú komunikáciu. Preto práve v tejto súvislosti možno za mimoriadne dôleži-

tú a významnú považovať odbornú konferenciu (workshop) pod názvom *Povodne – ako ich zvládať a eliminovať*, ktorú pod záštitou Ministerstva pôdohospodárstva, životného prostredia a regionálneho rozvoja SR (MPŽPaRR) zorganizoval štátny podnik Vodohospodárska výstavba. 16. júla 2010 sa v Bratislave stretlo vyše 50 odborníkov – vodohospodárov, meteorológov, lesníkov, vedeckých pracovníkov, starostov postihnutých miest a obcí, ale aj občianskych aktivistov – aby sa spoločne zamysleli nad problémom povodní a hľadali riešenia na zmiernenie ich následkov. Generálny riaditeľ Vodohospodárskej výstavby, š. p., Ing. Marián Hvizdoš už v preslove k účastníkom stretnutia označil toto fórum za výnimočné, aké si naša história nepamätá. O tom, že sa nemýlil, svedčí nielen širokospektrálne zastúpenie, ale aj komplexnosť prezentovaných faktov, skúseností a návrhov riešení. No predovšetkým utvrdenie sa v poznaní, že ak sa protipovodňovej ochrane nebude venovať celá spoločnosť, tak akákoľvek snaha vodohospodárov bude neúčinná.

Bez financií to jednoznačne ísť nemôže

V roku 2000 prijala vtedajšia vláda Program protipovodňovej ochrany v Slovenskej republike do roku 2010. Na jeho základe sa na túto ochranu malo vyčleniť zhruba 20,7 mld. korún. Najväčší rozsah protipovodňových opatrení mal z tejto sumy zrealizovať Slovenský vodohospodársky podnik (SVP), š. p., Banská Štiavnica, ktorý mal preinvestovať 18,5 miliardy korún. „Žiaľ, z tejto plánovanej sumy dostal Slovenský vodohospodársky podnik za 10 rokov len vyše 5 miliárd,“ skonštatoval na workshope generálny riaditeľ Slovenského vodohospodárskeho podniku, š. p., Ing. Štefan Borušovič a naplno odhalil trpkú pravdu. „Za chýbajúce peniaze nemohol SVP uskutočniť plánované protipovodňové opatrenia na Kysuciach, v povodí

Moravy, ale najmä na východnom Slovensku.

Chýbajúcich 450 miliónov € (vyše 13 miliárd korún) znamená, že sa nevybudovali všetky plánované poldre (suché zadržiavacie nádrže pre prípad povodní), nemohli sa zrekonštruovať prečerpávacie stanice, hlavne na východe Slovenska, ale aj na kanálovej sieti Žitného ostrova a v povodiach dolného Váhu, Nitry, Žitavy a Iplá. Najakútnejšie problémy sú však na Ondave a Latorici, pretože hrádze na týchto vodných tokoch sú už technicky nevyhovujúce. V minulosti boli už pripravené návrhy na ich rekonštrukciu, no žiaľbohu, práve kvôli nedostatku financií sa doteraz nezrealizovali. Osobne si myslím, že je potrebné začať s rekonštrukciou hrádze na Latorici, kde sme mali tohto roku už na dvoch miestach vážne poruchy. Keď si pomyslím, že je tam v inundačnom priestore (priestor vedľa toku rieky, ktorý je v čase povodní zaplavený – pozn.) zhruba 300 miliónov m³ vody a keby došlo k deštrukcii hrádze, tak tie následky by boli nepredstaviteľné,“ veľmi vážne upozornil Ing. Štefan Borušovič a dodal, že ďalšou nevyhnutnou investíciou je aj urgentná oprava ľavej i pravej hrádze Ondavy, na ktorú by sme si mohli 50 mil. € vyhodne

Organizátori konferencie 16. 7. 2010: (zľava) riaditeľ úseku prevádzky a údržby vodných diel VV, š. p., Bratislava Ing. Vladimír Kocian, generálny riaditeľ SVP, š. p., Ing. Štefan Borušovič, vedúci oddelenia ochrany pred povodňami MPŽPaRR Ing. Martin Bačík, PhD., generálny riaditeľ VV, š. p. Ing. Marián Hvizdoš, riaditeľ úseku technicko-bezpečnostného dohľadu VV, š. p., Bratislava Ing. Peter Panenka

požičať z Európskej rozvojovej banky. Prvým predpokladom komplexného systému protipovodňovej ochrany je teda dostatok finančných zdrojov.

Mapy a plány manažmentu povodňových rizík

Ďalším dôležitým faktorom by malo byť vytvorenie máp povodňového ohrozenia a povodňového rizika, ktoré sa majú stať i podkladom na spracovanie plánov manažmentu povodňových rizík. Táto úloha vyplýva z nového zákona o protipovodňovej ochrane (§ 6, 7 a 8 zákona č. 7/2010 Z. z. o ochrane pred povodňami), v ktorom sú už implementované aj požiadavky európskej legislatívy. Vedúci oddelenia ochrany

Rozliata Žitava v obci Maňa

pred povodňami Ministerstva pôdohospodárstva, životného prostredia a regionálneho rozvoja SR Ing. Martin Bačík, PhD. v tejto súvislosti dodal: „Mapy povodňových rizík budú dôležité pri organizovaní záchranných prác. Pravidelne v 6-ročných cykloch sa budú prehodnocovať a aktualizovať, pričom sa podľa naliehavosti bude určovať, kde a aké opatrenia proti povodňam sa majú robiť, aby boli pre tú-ktorú oblasť najvhodnejšie. Plány povodňových rizík, ktoré opíšu ako a kde povodňami predchádzať, by sa mali stať i súčasťou vodných plánov a záväzným dokumentom aj pre územné plánovanie.“ Od tohto plánovania sa bude odvíjať aj rozhodovanie o výstavbe väčších či menších vodných nádrží, poldrov, ochranných hrádzi, prečerpávacích staníc a ďalších vodohospodársky významných vodných diel. Toto plánovanie by však malo mať významný vplyv aj na problematiku povolovania stavieb v potenciálne rizikovitom území.

Zadržat vodu v krajine

Finančne nákladné vypracovanie máp povodňového ohrozenia a povodňových rizík (ktoré vyplývajú zo zákona č. 7/2010, Z. z.) však za zbytočný luxus označil predstaviteľ

Narušený most na Jakubianke v Jakubanoch

Občianskeho združenia Ľudia a voda Ing. Michal Kravčík, CSc. Za mimoriadne dôležitý fakt totiž považuje predovšetkým zadržiavanie vody v krajine, aby rýchlo neodtiekla a minimalizovali sa tým záplavy. Súčasne by sa tak dosiahlo aj vyrovnávanie vlhkových pomerov v čase sucha a v období dlhotrvajúcejších zrážok. Vedecká pracovníčka Slovenského hydrometeorologického ústavu Ing. Olga Majerčáková, PhD. v tejto súvislosti uviedla, že lesy dokážu pohltiť 40 až 70 mm zrážok, preto je nesmierne dôležité pracovať s terénom, lesom, poľom a celým územím, ktoré má svoju retenčnú schopnosť a dokáže zadržať až 70 mm zrážok. To sú však už úlohy pre lesníkov a poľnohospodárov, ktorí budú musieť vo svojej činnosti taktiež rešpektovať zásady protipovodňovej ochrany. Jednak zastavením holorubnej fažby, obnovením hradenia bystrín, ale aj využívaním hlbokej orby a oraním po vrstevniciach, aby čo najväčšie množstvo vody vsiaklo do pôdy a neodtieklo prudko do bystrín, potokov a potom do rozvodnených riek. Riaditeľ sekcie miestneho rozvoja Zdrúžen

miest a obcí Slovenska Ing. Martin Kováč podotkol, že poľnohospodári dostávajú veľké dotácie na podporu produkčnej funkcie, no protierózna funkcia sa zanedbáva. Navrhuje preto, aby poľnohospodári dostávali dotácie predovšetkým na zadržiavanie vody v území a chránenie pôdy pred eróziou. A keďže najvýznamnejší vplyv na povodňové riziká, 60 až 70-percentný, má práve pôdohospodársky rezort, tak význam lesoochranských a poľnohospodárskych opatrení v tejto súvislosti značne narastá.

Zodpovednosť aj na obciach

V konečnom dôsledku si však pred vlastným prahom budú musieť zamiešť aj starostovia obcí. Obce sa síce na povodňových rizikách podľa štatistických predpokladov podieľajú len 10 až 15 percentami, no práve prekážky na obecných vodných tokoch častokrát niekoľkonásobne zväčšujú ničivosť povodní. Pri všetkej úcte k mimoriadnej aktivite starostov a primátorov počas májových a júnových povodní, nemožno im neprípravenú aj dlhodobé prehliadanie „čieroty“. Nelegálne postavené lávky a mostíky cez potoky, ploty hraničiace s vodným tokom, dokonca vedúce aj priečne ponad potok, skládky odpadu v blízkosti vodného toku, ale aj nelegálne skládky a odpad povyhadzovaný pri riekach – to všetko, už pri čo najmenšom zvýšení hladín a vodných prietokov, znamená upchávanie prirodzeného koryta a vytváranie bariéry, ktorá automaticky spôsobuje vybrežovanie či úplné vylíatie miestnych tokov. Alebo domy postavené bez stavebného povolenia, dokonca častokrát aj v inundačnom území, kde je zákaz akejkoľvek výstavby. To všetko by si mali lepšie všimnúť ešte v čase, keď sa takáto „čierota“ objaví.

Primátor už niekoľkokrát povodňou postihnutej Senice RNDr. Ľubomír Parížek si v súvislosti s diskusiou na workshope položil hypotetickú otázku: „Kto všetko to bude realizovať a kto to zaplatí?“

Práve preto, aby sa presne stanovilo, čo bude kto platiť, za čo je kto konkrétne zodpovedný a čo bude kto robiť, práve preto sa zišlo aj toto odborné fórum. Aby sa, ako to zvyčajne riaditeľ Vodohospodárskej výstavby Ing. Marián Hvizdoš, nehororilo len o diaľniciach, jadrovej energetike a podobne, ale aby sa na pretras dostala aj voda a povodne. A to nielen teraz, keď v nás ešte doznievajú katastrofálne následky tohtoročných povodní, ale aby sa táto téma stala trvalou súčasťou

Sady nad Torysou

integrovaného manažmentu protipovodňovej ochrany a ekologického vedomia všetkých, ktorí v tejto krajine žijeme.

Ľuboš Krno

hovorca Slovenského vodohospodárskeho podniku, š. p.,

Banská Štiavnica

Foto: archív SVP

Medzinárodný manažment povodňových rizík

Koncepcný a plánový prístup k ochrane pred povodňami v rámci prirodzených povodí vodných tokov a nie v rámci politických a správnych hraníc je významným cieľom smernice Európskeho parlamentu a Rady 2007/60/ES o hodnotení a manažmente povodňových rizík. V súlade s národnou legislatívou Slovenskej republiky má v oblasti preventívnej protipovodňovej ochrany rozhodujúce postavenie Slovenský vodohospodársky podnik, štátny podnik. Zároveň sú na podnik, v pôsobnosti Ministerstva pôdohospodárstva, životného prostredia a regionálneho rozvoja SR, delegované úlohy spojené so spracovaním plánov manažmentu povodňového rizika, ktoré sú založené na identifikácii oblastí povodňového ohrozenia a samotných povodňových rizík. Neoddeliteľnou súčasťou práce v územnej pôsobnosti podniku je v súlade s touto smernicou povinnosť zabezpečiť koordinovaný prístup na hraničných tokoch tak v povodí Dunaja, ako aj povodí Visly. Vzhľadom na prevažujúci podiel územia Slovenskej republiky patriaci do povodia Dunaja, značná časť aktivít podniku v záujme snahy o koordinovaný prístup smeruje k hraničným vodným tokom s Českou republikou, Maďarskou republikou a Rakúskou republikou. V zmysle systému národného riadenia koordinácie aktivít na hraničných vodných tokoch v SR sa podnik zapája do medzinárodnej spolupráce najmä na odbornej úrovni z pohľadu správcu vodného toku.

Tento princíp sa uplatnil aj v prípade schváleného projektu, ktorý sa dostáva do štádia implementácie v rámci Operačného programu Stredná Európa s názvom Central European Flood Risk Assessment and Management in CENTROPE.

Projekt má pred sebou ambiciózny cieľ: spoluprácu inštitúcií štyroch krajín na spoločnom a multilaterálnom pláne manažmentu povodní v danom regióne, keďže po-

a retenčné nádrže. Celkové hodnotenie situácie musí byť, prirodzene, založené na poznaní rozsahu oblasti ohrozovanej povodňami. V druhej fáze projekt predpokladá zameranie sa na definovanie budúcej spoločnej protipovodňovej ochrany, vrátane harmonizácie a prispôbovania parametrov operačných systémov. Príspevkom takéhoto medzinárodného projektu bude aj zlepšenie komunikácie medzi vodohospodárskymi inštitúciami jednotlivých zainteresovaných krajín aj prostredníctvom používania významovo rovnakej terminológie a vzájomným poznaním národných špecifik v oblasti vodného hospodárstva.

Projektovými partnermi sú: Rakúska republika: Amt der Niederösterreichischen Landesregierung; Bundesministerium für Land und Forstwirtschaft, Umwelt und Wasserwirtschaft, Bundesministerium für Verkehr, Innovation und Technologie; Česká republika: Ministerstvo životního prostředí ČR, Krajský úřad Jihomoravského kraje; Slovenská republika: Slovenský vodohospodársky podnik, š. p., Slovenský hydrometeorologický ústav; Maďarská republika: Vízügyi és Környezetvédelmi Központi Igazgatóság; Észak-dunántúli Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság.

Ing. Peter Čadek, PhD.

Slovenský vodohospodársky podnik, š. p.,

Banská Štiavnica

vodňové udalosti v posledných rokoch vytvorili potrebu rokovať a je zjavné, že dosiahnuť úspešné znížovanie ohrozenia povodňami je možné len prostredníctvom nadnárodnej spolupráce. V prvej fáze partneri zhodnotia súčasnú situáciu zvládania povodní na spoločných vodných tokoch, existujúce stavby protipovodňovej ochrany